

АРХИТЕКТУРА ЯК ЧАСТИНА ЛАНДШАФТУ

Осиченко Г.О., канд. арх., доцент кафедри ДАС і містобудування

Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка

Анотація. В статті розглядається один з напрямів сучасної архітектури, формоутворення якого базується на тактильній взаємодії об'єкта з землею.

Ключові слова: «лендформна» архітектура, «земляна» архітектура, земляні будинки.

Аннотация. Осиченко Г.О. **Архитектура как часть ландшафта.** В статье рассматривается одно из направлений современной архитектуры, формирование которого основано на тактильном взаимодействии объекта с землей.

Ключевые слова: «лендформная» архитектура, «земляная» архитектура, земляные здания.

Annotation. Osychenko G. **Architecture as part of landscape.** One of directions of modern architecture, creation of form in which is based on co-operation of object with earth, is examined in the article.

Keywords: «landform» architecture, «earthen» architecture, earth houses.

Постановка проблеми. У сучасному містобудуванні великі міські агломерації, що раніше вважалися рушійною силою економічного і соціального прогресу, все частіше розглядаються як чинник, гальмуючий розвиток людства. Головна проблема – порушення екологічної рівноваги мегаполісу, в якому людина відірвана від природного середовища, що негативно позначається на його здоров'ї.

Не дивлячись на те, що в ХХ сторіччі екоїдеї поступово починали знаходити архітектурне оформлення, вони ще довгий час не визнавалися представниками офіційної архітектури. Точкою відліку активного розвитку екологічних ідей в архітектурі став 1987 рік, коли на конгресі Всесвітньої асоціації метрополісов була піднята проблема екології великих міст. Через п'ять років Конгрес архітекторів в Чикаго прийняв декларацію, яка проголошувала основною метою архітектурної діяльності забезпечення стійкості природного

середовища. Багато архітекторів сприйняли нові ідеї, їх проекти прагнуть максимально наблизити людину до природи, позбавити від міської однотипності, ізолювати транспортні магістралі і створити сприятливі умови для спілкування. Екологічний підхід до проектування будівель знаходить все більше послідовників і стає все більш популярним у світі, хоча в Україні представлений слабо.

З урахуванням складної екологічної ситуації в містах, вивчення зарубіжного досвіду екологічного проектування з метою його адаптації і використання в Україні є актуальним і своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Проведене дослідження є складовою частиною плану науково-дослідних робіт з кафедри дизайну архітектурного середовища та містобудування ПолтНТУ з наукової проблеми „Оптимізація архітектурно-містобудівного середовища у природному довіллі” згідно плану, затвердженого Українською Академією архітектури (протокол №24 від 28.12.2000 р.)

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання взаємодії архітектури і природи досліджуються в роботах Л. Саллівена, Д. Саймондса, Ф. Райта, П.Портогезі, Ч. Дженкса, Б. Дзеві, Мей Вен Хо, І. Азізян, І. Добріциной, А. Заславської, О. Забеліної та інших архітекторів і наукових дослідників, проте дослідження взаємодії поверхні землі і будівлі відсутні.

Мета роботи – визначення особливостей сучасної архітектури, яка оснований на тактильній взаємодії будівлі та ландшафту.

Стаття виконана за планом НДР Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка

Виклад основного матеріалу. Земля як природна стихія має неабиякий вплив на архітектурне формування, починаючи з виникнення первинних форм житла. Сьогодні для архітектури характерним є різноманіття стильових пошуків, концепцій, творчих методологій. Але серед них можна виділити архітекторів, в основі творчого методу яких лежить наслідування природної стихії Землі. Слід відразу відзначити, що в зарубіжній практиці зустрічаються різні підходи у використанні стихії землі (рис. 1).

Перший з них переймає закони формування землі і виступає як свого роду артикульований ландшафт. Адаже структури природного ландшафту створюються протиборчими внутрішніми силами землі, їх доповнюють сили вітру, гравітації тощо, таким чином, живий ландшафт предстає як ділянка певної тектонічної активності. Ідея архітектури артикульованого ландшафту виявилася однією з найбільш продуктивних в архітектурі останнього десятиліття ХХ століття. Це проекти і споруди П. Ейзенмана, Ф. Гері, Д.Лібескінда, Р. Кулхааса, Г. Лінна, Ц. Кипніса, Ц. Хекера та інших. Цей підхід, що пробиває собі дорогу «...між вельми цинічним спатажем і високим натхненням...» (за висловом Ч. Дженкса [1]), одержав назву «лендформной» архітектури у Ч. Дженкса, а потім в роботі А.І. Добріциной «От постмодернизма – к нелинейной архитектуре. Архитектура в контексте современной философии и науки» [2].

Сам природний компонент (земля) не бере участі в побудові архітектурної композиції, а штучне формоутворення не завжди повторює природні форми землі, як Аронофф – центр в Цинциннаті архітектора П. Эйзенмана. Форма об'єкту нав'язана автору виникненням рельєфу. Геологічні формації зростають з відкладень, що тиснуть один на одного, коливаються і наїжджають одне на інше. Будівля метафорично відображає ідею геологічних зрушень і формування земного ландшафту, відрізняється неймовірною динамічністю і складністю, але не викликає прямих асоціацій з землею.

Можливість імітації поверхні землі в архітектурі штучними конструкціями показує City of Culture of Galicia Santiago de Compostela, який будується також за проектом П. Эйзенмана в Іспанії. Подібний підхід став можливим завдяки досягненням сучасної науки про природу та розвитку комп'ютерного моделювання.

Другий підхід ґрунтується на використанні природного компоненту безпосередньо в архітектурі, коли земля використовується як будівельний матеріал (див. рис. 1). Цей підхід є цікавим з погляду можливостей відновлення балансу між живою і неживою природою в містах. Його використовували й широко використовують представники органічної архітектури, такі як Ф. Райт, Б. Прінс, К. Келлогг, О. Баумен, А. Квормбі та інші, проте найбільш послідовними прихильниками його є Пітер Ветш (Швейцарія) і Едуард Амбаз (США).

«Архітектура не повинна диктувати і пригнічувати природу, вона повинна співпрацювати з нею...» – це життєве кредо швейцарського архітектора П. Ветша, яке він реалізує в численних житлових спорудах, що не тільки повторюють форми м'яких природних пагорбів, але й максимально використовують земляний покрив як утеплювач стін і даху. І земля відмінно виконує свої функції – збереження тепла, захист від опадів, вітру, жару тощо. Крім екологічної чистоти подібних споруд, таке будівництво має безперечну перевагу в тих районах, де необхідне максимальне збереження природного середовища. Цьому сприяє і характерна особливість всіх споруд – відсутність «неприродних» (для Природи, звичайно) прямих кутів.

У своїх проектах Э. Амбаз, надихаючись красою природного рельєфу, приховує архітектуру (будинок в Кордобе, будинок в Норфіст, США, будинок Ізольованості «Casa de Retiro Espiritual», Іспанія), вбудовуючи об'єкт повністю в землю. «Архітектура зникла. Залишилася тільки земля. Можна сказати, що таким прийомом я риторично виключив архітектуру як культурно-історичне явище і повернувся до первісного розуміння житла» – пише Э Амбаз в своїй книзі – есе «Моє кредо» (1991 р.).

Аналіз проектів і об'єктів другого підходу дозволяє зробити висновок про різноманітність творчих методів і прийомів архітекторів, які надихаються природними формами рельєфу (рис. 2). Будівлі можуть вбудовуватися в існуючий рельєф або створюється штучний рельєф на рівній місцевості; штучний рельєф може відтворювати різноманітність морфологічних типів природного ландшафту – кратери, ущелини, улоговини, схили, пагорби, пагорбкувату місцевість або дюни. Принципи формоутворення будівель

можуть носити регулярний і нерегулярний характер, рельєф може повністю копіювати природний схил, а може бути схилом з терасами. Проте всі будівлі об'єднують головні ознаки – використання землі як будівельного матеріалу і використання рельєфу у формуванні будівлі, що дозволяє «розчинити» архітектуру в ландшафті. Тому за такими об'єктами пропонується закріпити термін «земляна архітектура», термін цей, до речі, іноді використовується в Європі, «земляними» будинками (Earth houses) називає свої споруди і П. Ветш.

«Земляна» архітектура демонструє вищий ступінь контекстуалізму в архітектурі – «зникнення» архітектурної форми в природному ландшафті. Велика частина об'єктів побудована або запроєктована за містом на мальовничих природних ландшафтах, тому цей принцип повністю виправдовує себе. Проте використання таких будівель не обмежується тільки природним середовищем. У міському штучному середовищі «земляна» архітектура повертає людині природне середовище, що блискуче продемонстрував

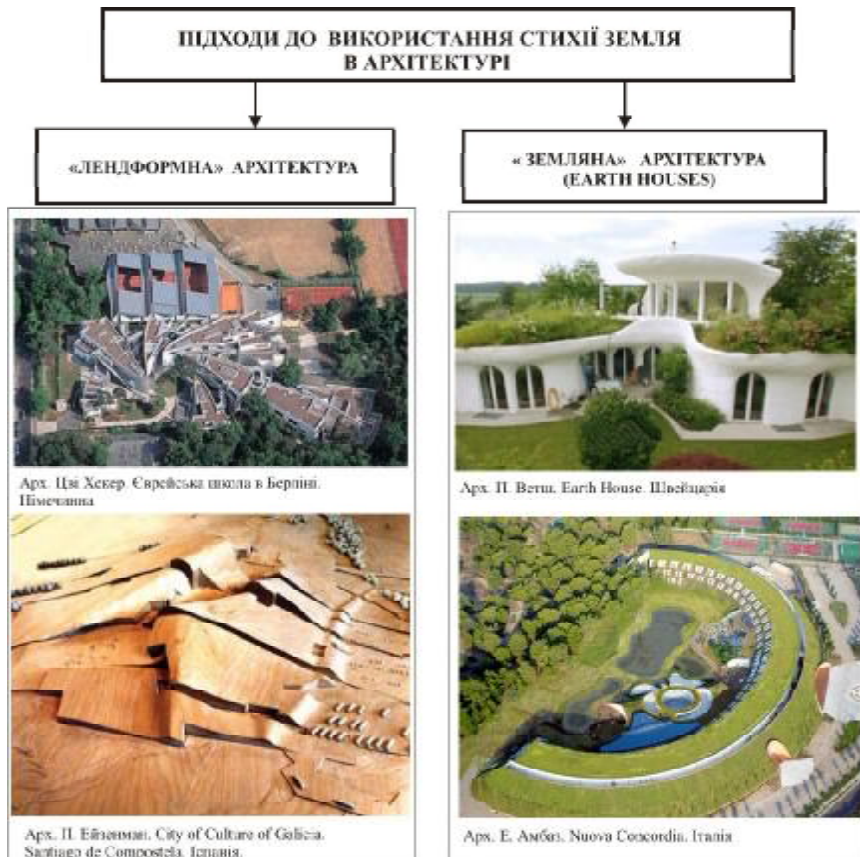

Рисунок 1 - Підходи до використання стихії Земля в архітектурі

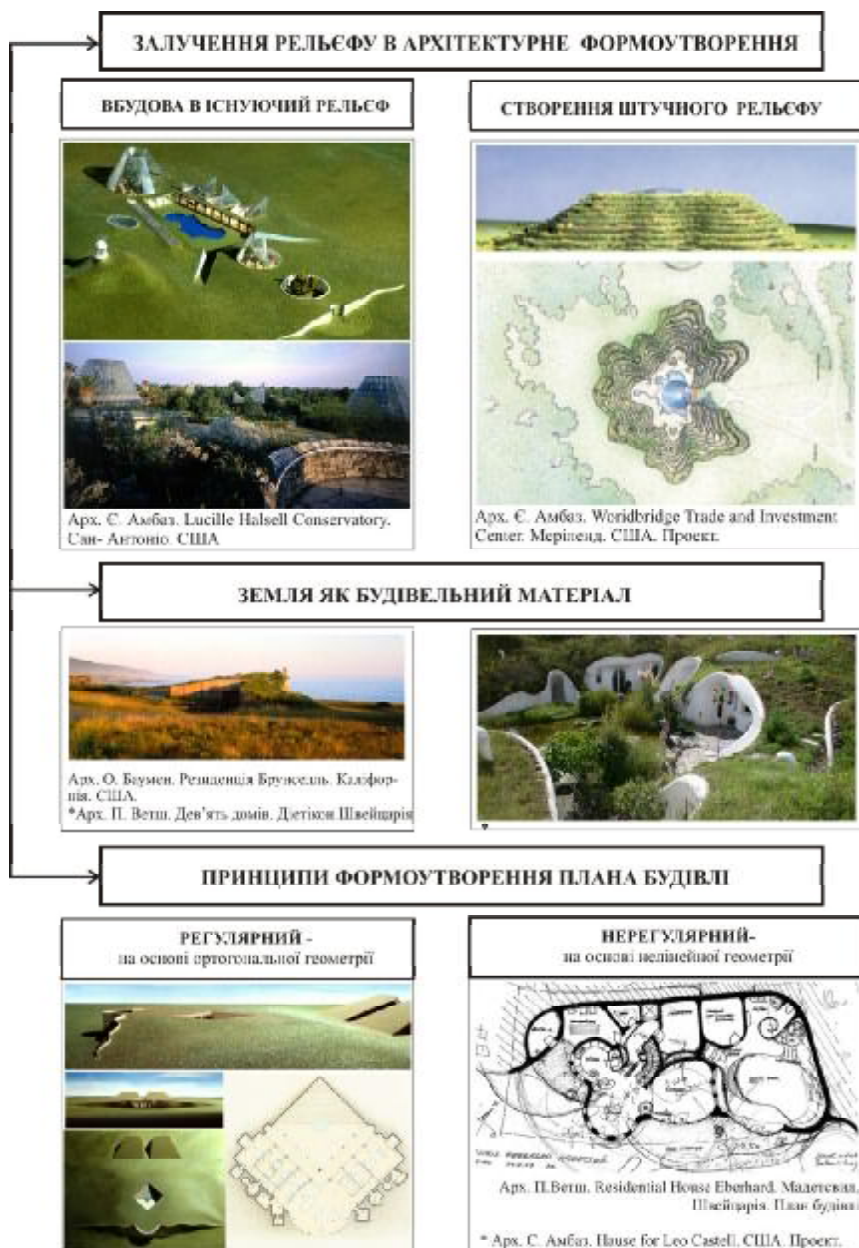

Рисунок 2.- Прийоми формоутворення в «земляній» архітектурі

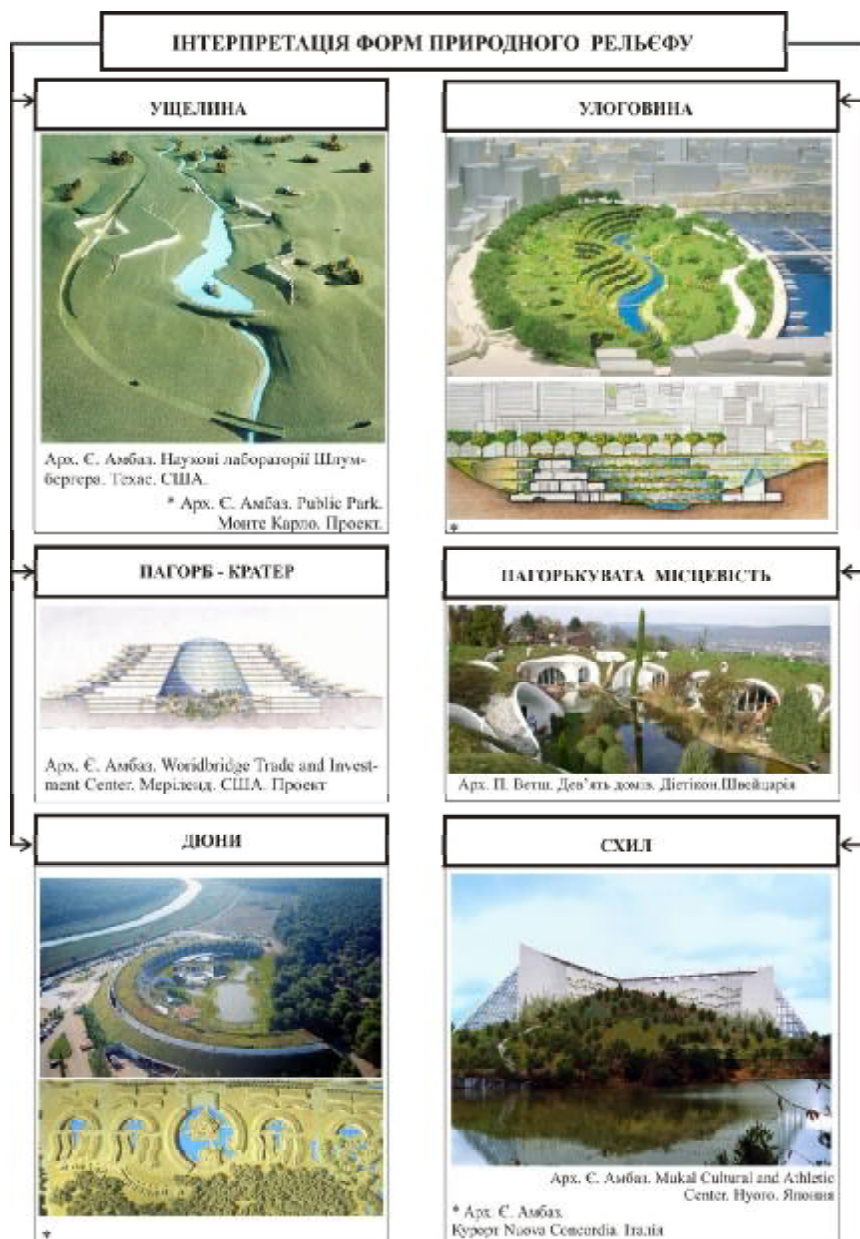
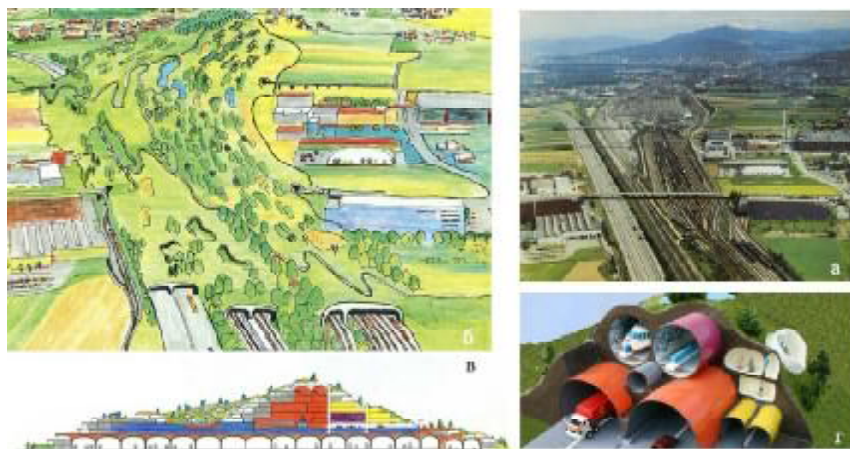

Рисунок 2.- Прийоми формоутворення в «землиній» архітектурі.
(Продовження)

3.1. Арх. П. Ветш. Vision Spreitenbach. Проект. а) Видгляд місцевості до реконструкцій. Проект реконструкцій; б) загальний вигляд; в) розріз; г) макет

3.2. Арх. Е. Амбас. Інформаційно-культурний центр. Фукуока, Японія

Рисунок 3. - Можливості «земляної» архітектури в реабілітації міського середовища

Э. Амбоз в м. Фукуоки. Коли перед властями Фукуоки, найбільшого міста-порту в Японії, виникло завдання побудувати новий інформаційно-культурний центр, останньою незайнятою ділянкою в центрі міста виявився невеликий сквер площею приблизно в два квартали. Уникнути бурі протесту проти забудови скверу допомогло звернення до Э. Амбазу. Архітектор зберіг парк на одній половині ділянки, а на другій звів 15-поверхову будівлю, по терасах якої, як по гігантських ступенях, піднімається рослинність. На південному фасаді висаджено 76 видів рослин загальною чисельністю 35 тисяч екземплярів, і фасад повністю «розчиняється» в пишних рослинах (рис.3).

«Земляна» архітектура відкриває великі можливості по реабілітації деградованих міських територій, промислово-складських зон і транспортних вузлів, які займають величезні території в містах.

Так, при реконструкції території з швидкісними магістралями П. Ветш накриває ділянку повністю насипним ґрунтом і формує природний схил, в якому і на якому мирно уживаються транспорт, люди, будівлі, рослинність і земля (Vision Spreitenbach, проект) (див. рис 3).

На думку Э. Амбазу, сучасні високі технології дозволяють створити нову природу – простір життєдіяльності сучасної людини, яка буде, принаймні, не гірше за природну. І ця нова, рукотворна природа в органічній взаємодії з природою, що залишилася у містах, створить ту альтернативу «кам'яним джунглям», яка поверне на Землю образ «втраченого раю» і дозволить людству з оптимізмом дивитися вперед.

Висновки. Дослідженням виявлені два підходи в сучасній архітектурі, формування в яких базується на використанні природної стихії – Землі: «лендформна» архітектура і «земляна» архітектура. Виявлені особливості об'єктів «земляної» архітектури.

Перспективу подальших досліджень становить вивчення принципів і прийомів формування «земляної» архітектури.

Примітка. В статті використані фотоматеріали з персональних сайтів архітекторів П. Ветша[4] та Е. Амбазу[5].

Література:

1. Jencks Ch. Landform Architecture. Emergent in the Nineties// Architectural Design. – 1997. V. 67. – № 9/10. – p.15.
2. Добрицына И.А. От постмодернизма – к нелинейной архитектуре. Архитектура в контексте современной философии и науки/ Добрицына И.А. – М.: Прогресс – Традиция, 2004. – 416 с.: ил.
3. Органическая архитектура. Архитектурные стили и художественные направления. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arx.novosibdom.ru/neufert/47>
4. Vetsch Architektur [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://www.erdhaus.ch/main.php?fla=y&lang=en&cont=start>
5. Green over the gray [Електронний ресурс] / Emilio Ambasz @ Associates.Inc. – Режим доступу: <http://www.emilioambaszandassociates.com>
6. Забелина Е.В. Поиск новых форм в ландшафтной архитектуре / Забелина Е.В. Учебное пособие. – М.: Архитектура, 2005. – 160с.: ил.